

Xosé Aviñoa

LA MIRADA INDISCRETA A PROPÒSIT DE LA *VENUS D'URBINO* DE TIZIANO

En Narcís i l'Ofèlia s'estaven palplantats a la Galeria degli Uffizzi com hipnotitzats: en el seu recorregut per la pinacoteca havien topat amb un quadre que els havia corprès. Els altres turistes anaven circulant epl seu voltant i algun d'ells fins i tot s'havia molestat per l'entrebanc que suposaven els dos contempladors que no movien ni peus ni parpelles. Ell semblava momificat mentre rossegava discretament les ungles de la mà dreta mentre mantenia l'altre braç en gerra i ella compartia amb ell la fascinació per l'obra i de tant en tant fitava el seu company. Estaven davant de la famosa *Venus* de Tiziano, aquella obra tan comentada a classe. Els podia tant el pes de les doctes explicacions com l'efecte turístic de la propaganda museística; i, a més, era efectivament sorprenent. Acostumats a mirar la pintura del Renaixement com una col·lecció de cromos més o menys ben resoltos però sempre distants, la *Venus d'Urbino* tenia alguna cosa de pròxima, d'estremidora, d'inquietant.

Un i altra restaven emmudits davant de l'obra sense atrevir-se a manifestar els seus pensaments. Havien coincidit per casualitat aquell matí a la Piazza della Signoria i s'havien reconegut de sobte. De la classe de la professora Ferrer. Fixa't quina coincidència! i havien resolt anar junts a veure museus. S'havien deixat impressionar pel tamany del *David* de Michelangelo, per les dimensions del Palazzo Pitti, per la riquesa de les portes del baptisteri i per la immensitat de la nau de la catedral florentina, però allò era diferent.

Al cap d'una estona de contemplació en silenci en Narcís va preguntar
— Què et sembla?
— Esplèndida — va dir ella.
— Ja m'ho penso — afegí ell — però, perquè?
— No ho sé — escamotejà l'Ofèlia — té alguna cosa de fascinant. La composició, la profunditat de camp, el clima domèstic i a la vegada nobiliari que s'hi endevina...no ho sé...

En Narcís donava per suposat que la seva companya d'estudis no seria massa explícita i que acabaria acudint a tecnicismes per explicar, millor dit, per dissimular l'efecte hipnòtic que l'obra estava exercint sobre ells dos. Li recordava aquelles ocasions en què s'estava a gust amb alguna noia i rebuscava entre les excuses la menys evident per intentar que no se li allunyés. Ell, però, romangué en silenci.

Tot el que li podia dir la seva companya ja ho havia advertit, però no deixava de ser una excusa, ben resolta, això sí. Era una obra de dimensions considerables que feien que el personatge central tingués pràcticament la mesura d'una dona real. El tractament en diagonal permetia centralitzar la visió entorn del seu cos nu i el joc de plans amb els dos personatges distrets del fons accentuava el caràcter principal de la venus. Hi havia fins i tot un gos dormitejant i un finestral que permetia entreveure un horitzó infinit. Però tot era previsible i natural.

—I a tú què et sembla? —inquirí l'Ofèlia.

—Bé, —i el Narcís inclinà el cap a l'esquerra amb l'aire condescendent de clares pretensions majestàtiques que precedien les grans manifestacions— em sembla...magnífica! mentre assentia amb el cap per subratllar l'afirmació.

Ella, que havia advertit en el rostre i el posat del seu company el trasbals provocat per la contemplació, sabia que ell no estava dient el que pensava, però no tenia prou confiança per retreure-li-ho i girà els ulls cap a l'obra. Una vegada més es fixà en aquells dos pits de tendra adolescència, fermes, suaus i probablement verges i resseguí una vegada més la mà esquerra fins al final. Per ella no hi havia dubte del missatge que la venus —el pintor o qui sap si el mecenes— havien enviat amb aquest gest. La gràcia de la venus, d'aquella i de la major part de les que havia vist en les seves classes d'història de l'art a la universitat era que totes estaven en una actitud de serena sensualitat.

Per l'Ofèlia estava clar que si la venus es tapava el pubis no era per pudor sinó per cridar l'atenció sobre aquella part del cos tan íntima com reservada a ocasions excepcionals i ho feia com ho solen fer les dones, no donant importància a allò que saben que és fonamental per tal de jugar amb la ingenuïtat i la certesa que qualsevol actitud explícita desvirtua el mecanisme de seducció.

A l'Ofèlia, no se li havia escapat que la venus tenia les cames encreuades i que això, si bé a penes es notava en el joc de profunditats del quadre, posava en evidència que el sexe de la venus era més accessible a les carícies de la mà que en qualsevol altra postura, i ho sabia per la pròpia experiència en els seus moments d'intimitat nocturna.

Estava clar que la *Venus d'Urbino* no podia ser més explícita, però també que recordava als contempladors algunes de les seves virtuts amatòries, als homes una disponibilitat que els encenia, a les dones una pràctica que totes coneixien i que procuraven dissimular.

—Bé— continuà l'Ofèlia —això que em dius no il·lumina gaire. Per què et sembla magnífica?

En Narcís, que sentia com una part molt determinada del seu cos havia reaccionat davant la contemplació, suposadament estètica, del quadre, no podia manifestar-se lliurement perquè no imaginava el caient dels pensaments de la seva companya i no volent tampoc acudir als tecnicismes, per sortir-se del pas va dir:

—Em crida l'atenció el pom de clavells que la venus té a la mà dreta. Segur que tenen alguna explicació iconogràfica. Igual que el gos adormit als peus del llit, que sempre ens han dit que era un indicatiu de fidelitat, però això no encaixa amb l'actitud de la figura central i menys encara amb els personatges del fons que no semblen advertir que la seva senyora està... exhibint-se.

Tiziano. *Venus d'Urbino*. Florència Galeria degli Uffizzi. 1538.

Ella respongué:

—Sí, tens raó. Aquestes incongruències deuen tenir molt més sentit del que ens pensem. Podrien ser degudes simplement a la nostra ignorància dels recursos iconogràfics. La veritat és que les classes de la professora Ferrer tractaven molt més d'escultura que de pintura i no me'n vaig preocupar gaire de llegir pel meu compte. Però... tú creus que és necessari conèixer les claus iconogràfiques d'una pintura per gaudir-la?

En Narcís no se l'escoltava i va murmurar:

—No, no, sí, clar, bé, jo crec que l'important és tenir-la davant...

Però continuava contemplant l'obra. Gaudia del verd avellutat de la cortina que servia de fons per la testa de la venus, del vermell florejat del sofà llit en què descansava i de la magnífica disposició de l'enrajolat del terra que permetia crear un ambient de gran profunditat que donava vida a

l'obra, però continuava fascinat per la venus i sentia com el cos li reaccionava més enllà de tota perspectiva.

—Et veig una mica trasbalsat, Narcís. Què és el que et crida més l'atenció?

—Bé, tot plegat, —s'excusà ell— el conjunt, el detallisme extremat, els tapissos de les parets, les proporcions dels objectes i dels cossos...

—Ja —digué ella de manera sorneguera— Només això?

—Hi ha alguna cosa que m'hagi d'atreure de manera especial? —contraatacà ell—.

—No, no —digué ella— ...i tornà al silenci mentre observava de reüll les reaccions del Narcís.

Aquest se sentí de sobte observat per ella i perdé la poca calma que mantenia.

—Què mires? —saltà ell.

L'Ofèlia es torbà convençuda que havia atrapat el seu company en una mirada secreta i somrigué per sota del nas. No podia avançar els seus propis sentiments perquè hauria posat en evidència la fascinació que la mà esquerra de la venus despertava en el seu món de fantasies, però la curiositat i la voluntat d'aprofundir en els secrets dels seu company la portaren a seguir insistint:

—No res. Pensava que et mires aquesta venus com si fos una noia nua que se t'ofereix i que això t'ha deixat trasbalsat.

—Què sabràs tu de les meves intencions contemplatives? —respongué el Narcís— Vols dir que no ets tu la que veu més del que hi ha? Va, contesta, què et crida més l'atenció del quadre?

Ella fingí indiferència i buscà ràpidament alguna cosa que pogués justificar una pregunta tan compromesa. El gos era simpàtic però no responia a aquest objectiu central, els altres aspectes eren secundaris i haguessin sonat a excusa denunciadora. Finalment es rendí i digué:

—La mà esquerra de la venus. És al bell mig del quadre i sembla que estigui relaxada cobrint el pubis de les mirades dalitoses dels homes. És una venus que es tapa el sexe perquè només l'oferirà a aquell que en sigui digne i la tracti com una deesa. Vinga ja he respost. I tu què? Estàs molt callat. No et sembla just el que dic?

En Narcís reprengué l'alè, llençà una mirada inquisidora a la seva companya i li etzibà:

—No en teniu ni idea, les dones. Una venus no està cobrint-se, però com que vosaltres no sabeu què es pot fer amb una mà, us sembla tot molt simple. Ella se sentí encesa però es contingué per tal de no oferir un flanc atacable al seu company. I afegí:

—Així doncs, senyor doctor, com ho veu vostè?

En Narcís continuà:

—La venus està masturbant-se, però no hi té interès perquè no vol fer-ho sinó que li ho facin. El que és veritablement torbador no és la mà esquerra, sinó la cara, el rostre, la mà dreta, la postura deixondida, el desinterès general cap a aquesta mà central que tu dius i que no crida l'atenció. El veritablement fascinant és aquest rostre impàvid de jovincella que expressa ingenuïtat, tendresa, innocència, que és capaç d'exhibir-se nua i amb una mà al sexe sense alterar el més mínim la seva expressió relaxada. Et convidada tot mirant-te fixament als ulls i somrient discretament, a somiar els plaers de la nit, que no són precisament els que la mà indica sinó un raïm de plaers metafòricament representats pel pomell de clavells, la indiferència servil de les dues dames del fons i la promesa de fidelitat del gos, sempre que un li sigui fidel, per suposat.

Tiziano no va ser un barroer —continuà—, pintant un acte impúdic sinó un subtil exhibidor de la clau de l'amor, l'entrega física total amb la promesa de fidelitat absoluta.

L'Ofèlia callava i fitava directament els ulls blaus del Narcís que, en manifestar la seva opinió a la vegada docta i íntima, espurnejaven. Ara era ella la que va notar certes manifestacions físiques que li despertaven reservats sentiments adormits.

Xosé Aviñoa
Universitat de Barcelona

Cecilio Pla, *Retrato de una dama*, óleo sobre lienzo, 133 x 96 cm, Museo Camón Aznar de Ibercaja, Zaragoza (NIG 2621).